

Itämerensuomen ehdollisesta äänteenmuutoksesta /ai/ > /ei/

Itämerensuomessa on joukko sanoja, jotka ilmentävät variaatiota vartalotavun vokalismissaan siten, että etelävirossa ja liivissä on diftongi /ai/, kun kaikissa muissa itämerensuomalaisissa kielimuodoissa on diftongi /ei/, esimerkiksi li *säina* ~ viEt *sain* ~ viPo *sein* ~ sm *seinä* ja li *äina* ~ viEt *hain* ~ viPo *hein* ~ sm *heinä* (SSA s. v. *heinä, seinä*; Kallio, tulossa).

Ilmiö on kyllä vanhastaan tunnettu (ks. esim. Ravila 1935: 32; Liukkonen 1973), mutta sille ei ole löydetty äännehistoriallista selitystä (ks. Liukkonen 1973: 17; Sammallahti 1984: 143; Kallio, tulossa). Diftongin /ai/ alkuperäisyydestä suhteessa diftongiin /ei/ todistavat lekseemit, joilla on etymologinen vastine myös saamessa, jossa näillä sanoilla on vartalotavussa äännejono /uoj/, joka palautuu varhaiskantasuomen äännejonoon */aj/ (> ksm /ai/) (vrt. Korhonen 1981: 31; Sammallahti 1984: 143). Tällaisia sanoja ovat sm *heinä* ~ viEt *hain* ~ saPo *suoidni* 'heinä', sm *reisi* ~ vanha viEt *raiz* ~ saPo *ruoida* 'kinttu, koipi' ja sm *seisoa* ~ viPo *seisma* ~ viEt *saizma* ~ saPo *čuožžut* 'seisoa' (vrt. sm *kaima* ~ saPo *guoibmi* 'kumppani, kaveri, toveri'; vrt. imsm /a/ ~ sa /uo/, esim. sm *kala* ~ saPo *guolli*) (SSA passim).¹ Lisätodisteena on tällaisten sanojen vanha-kantainen taivutus vatjassa ja (pohjois)virossa, joissa itse alkuperäinen diftongi /ai/ on muuttunut /ei/:ksi (Kallio, tulossa). Ensitavun äänteenmuutoksen /ai/

> /ei/ seurannaismuutoksena jälkitavussa tapahtui yleensä äänteenmuutos /a/ > /ä/, mikäli jälkitavussa oli alun perin /a/ (Kallio ma.).

Äänteenmuutoksen /ai/ > /ei/ yksityiskohdat

Foneettisesti äänteenmuutos /ai/ > /ei/ on luonnollinen osittainen lähiassimilaatio, jonka äänneläiselle tapahtumiselle voidaan esittää paralleleja monesta kielestä (esim. kantaskandinaavista ja muinaisyläsaksasta; ks. esim. Krahe & Meid 1969: 50–54). Äänteenmuutoksen /ai/ > /ei/ varmasti läpikäyneitä sanoja suomen kielessä ovat ainakin *heimo* (~ li *aim*), *heinä* (~ viEt *hain*), *leipä* (~ vanha viEt *laib*), *leina/leinä* 'heikko viljan kasvu; heikko, kurja' (~ viEt *lainaline* 'surullinen'), *reikä* (~ viEt *raig*), *reisi* (~ vanha viEt *raiz*), *seinä* (~ li *säina*), *seisoa* (~ viEt *saizma*) ja *seiväs* (~ viEt *saiwas*) (vrt. sm *seipi* ~ vi murt. *taivikas* alla) (Liukkonen 1973; SSA passim; Kallio, tulossa). Liukkosen (mas. 22) ja Kallion (ma.) mielestä kyse on sporadisesta äänteenmuutoksesta. Olen asiasta eri mieltä. Suomalaisessa historiallisessa kielitieteessä viljalti käytetty termi sporadinen äänteenmuutos on jo käsitteenä hieman epämääräinen ja venyvä, eikä sitä tule viljellä liikaa (Aikio 2013).

Mielestäni äänteenmuutoksen /ai/ > /ei/ läpikäyneitä sanoja on liian monta (vähintään 9 kpl), jotta ilmiön voisi ongelmitta laskea satunnaisesti osittaiseksi

1. Käytetyt lyhenteet on selitetty liitteessä kirjoituksen lopussa.

assimilaatioksi, ja liian vähän, jotta kyse voisi olla äännelaillisesta ehdottomasta ääntenmuutoksesta. Suomen kielessä on lukuisia sanoja, joissa on ensitavussa diftongi /ai/, esimerkiksi *haikara, kaima, laita, laiva, paikka, painaa, paita, sairas, saita, taimi, taivas* ja *vaimo*. Näissä tätä ääntenmuutosta ei siis ole tapahtunut. Ei myöskään tunneta yhtään sanaa, jossa ääntenmuutos /ai/ > /ei/ olisi tapahtunut sanan alussa (esim. *aika, aisa, aita, aitta, aivan, aivot*). Koska edellisellä sivulla lueteltujen, ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ läpikäyneiden sanojen joukossa on uralilainen perintösana *seisoa*, vanha germaanilainen *leipä* sekä monta balttilainaa (mm. *e*-vartaloinen sana *reisi*), ääntenmuutos /ai/ > /ei/ ei selity myöskään vain

tiettyä alkuperää olevien sanojen äänneeliseksi ominaispiirteeksi. Kyseessä täytyy siten olla ehdollinen ääntenmuutos. On selvitettävä, mitkä äänneympäristöt laukaisivat kyseisen ääntenmuutoksen. Sitä varten on tarkasteltava ääntenmuutoksen läpikäyneiden sanojen äännerakennetta ja verrattava sitä verrokkisanoihin, joissa ääntenmuutosta ei ole tapahtunut, mutta jotka kuitenkin selvästi ovat esiintyneet itämerensuomessa ja sen esimuodoissa kauan.

Luettelen seuraavaksi asetelmassa 1 edellä mainittujen, ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ varmasti läpikäyneiden lekseemien kantasuomalaiset äänneasut ja äännekehitykset. Huomattakoon erityisesti /ai/-diftongin äänneympäristöt.

Asetelma 1.

Ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ läpikäyneiden sanojen äännekehitys.

kksm *šajma -> *šajmav > mksm *šaimo > *haimo > li *aim* : *āimud* (vrt. sm *kaima*)
 > sm *heimo* (-> saPo *heaiβmu*)
 > *heimo > *heimo > vi *hōim* : *hōimu*, va
 eimo
 > mksm *šaima > kar *heimakunta*
 saPo *suoidni* < vksm *šajna > kksm *šaina > sm *heinä*
 vanha viEt *laib* < mksm *laipa > sm *leipä*
 kksm *rajka > mksm *raika (-> saPo *rāigi*, ***ruoigi*?) > sm *reikä*
 saPo *ruoida* < vksm *rajti >> mksm *raici > vanha viEt *raiz*, sm *reisi* : *reiden*
 kksm *sajna > mksm *saina > sm *seinä*
 saPo *čuožžut* < vksm *šajčajtak/*šajčetak > kksm *šajšotak/*šajšetak > mksm
 *saisodak/*saistak > sm *seisoa/seistä*
 viEt *saivas* < mksm *saipas > sm *seiväs* : *seipään*

2. Sanan äänneasu osoittaa, että (varhais) kantsaamen metafonisiin ääntenmuutoksiin kuuluva ääntenmuutos */a/ > */o/ edelsi suuressa osassa kantasuomea tapahtunutta ääntenmuutosta /ai/ > /ei/ (vrt. Liukkonen 1973: 24). Kantasuomesta (varhais)kantsaameen lainatut lekseemit (sm *palsi* 'kova savi- tai maakeros' < kksm *palci ->) saPo *buolža* '(poikittais)

harju' ja (sm *salvaa* mm. 'kaluta, purra' < mksm *salvaðak ->) saEt *suolvedh* 'purra' (vrt. etymologiset vastineet sm *salia/säliä/säle/salvaa/salvoa* ~ saPo *čuollat* 'hakata, iskeä, halkoa, pilkkoa' / *čallit* 'viiltää, leikata; kirjoittaa') todistavat puolestaan, että (varhais)kantsaamen metafoniset ääntenmuutokset tapahtuivat myöhemmin kuin palataalikonsanttien kato kantasuomessa (SSA passim; Heikkilä, tulossa).

On huomionarvoista, että kahdeksasta edellä mainitusta ääntenmuutoksen läpikäyneestä sanasta viisi oli kantasuomessa sibilanttialkuisia. Vertaamalla sanoja *šaimo (> heimo), *kaiši (> kaihi), kaima (~ saPo guoibmi), (saPo váibmu 'sydän' <-) vaimo³ (~ vi vaim 'henki' ~ saPo vuoigytat 'hengittää') ja haikara (<- ksk *haig^aran; LÄGLOS s. v. haikara; Heikkilä 2012b: 106, 109) näemme, että ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ aiheutti ainakin diftongia edeltänyt sananalkuinen konsonantti */š/, mutta ei siitä kehittynyt /h/, kun taas ensitavun diftongia seuranneella konsonantilla ei ollut tätä vaikutusta, vaikka konsonanttina olisi-kin ollut juuri */š/.

Mitkä muut sananalkuiset konsonantit aiheuttivat ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ suuressa osassa kantasuomea? Asia selviää testaamalla: *saina (> seinä) (vrt. *šaina > heinä), *saipas (> seiväs), *saisodak (> seisoa), *saipi > seipi 'Leuciscus leuciscus', *raika (> reikä), *raici (> reisi), *laipa (> leipä), laina (> leinal/leinä 'heikko viljan kasvu; heikko, kurja'), laiva, laina (< laihna), kaivata, paikka, painaa, paita, taivas. Havaitsemme, että ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ aiheuttivat */š/:n lisäksi äänneet /s/ ja /r/ sekä tietyin edellytyksin myös /l/ – eli karkeasti ottaen saman ääntymäpaikan äänneet (koronaaliset äänneet). Diftongia seuranneella äänneellä ei yksin ollut kyseisen ääntenmuutoksen laukaisevaa vaikutusta; muussa tapauksessa olisi suomen kielessä lekseemien nainen (nais-), punainen (punais-) ja aisa asemesta **neinen, **puneinen ja **eisä. Diftongia seurannut jälkitavun konsonantti ei siis yksin riittänyt aiheuttamaan ensitavun ääntenmuutosta /ai/ > /ei/, mutta jotkin jälkitavun konsonantit nähtävästi edesauttoivat sitä. Ainoat ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ läpikäyneet lekseemit, joiden alkukonsonanttina ei ään-

3. Merkitys naispuolinen aviopuoliso lienee kehittynyt esimerkiksi sanan kotivaimo "kodan hengetär" (vrt. sotisopa) kautta (SKVR).

teenmuutoksen tapahtumahetkellä ollut /s/, */š/ tai /r/, ovat leipä ja leina.

Oman äänneasunsa, lainaoriginaalinsa äänneasun sekä suppean levikkinsä nuorehkoiksi lainasanoiksi todistavia lekseemeitä ovat sellaiset edellä hahmotellulle äännelaille näennäiset vastaesimerkit kuin raippa, raitis, raitti : raitin, saine mm. 'hiltainen, heikko', saippua, saivo 'kirkasvetinen järvi; kirkas, suolaton vesi' ja saih(v)o 'maanpäällinen tai maahan selvettu aita; vesisuoni, uurre, juova'. Näistä sanan raippa tavurakenne on raskas ja levikki suhteellisen suppea, ja sanat raitis (Agricolalla raijdhis, **raisis) ja raitti : raitin ovat i-vartaloita (vrt. reisi : reiden). Sananalkuinen sibilantti /h/:n asemesta taas indikoi germaanilainojen saippua ja saih(v)o lainautuneen vasta ääntenmuutoksen */š/ > /h/ jälkeen (vrt. nuorempia germaanilainoja saha, saippua ja sakko vanhempiin germaanilainoihin hakea, hauta ja hajota). Sama pätee sanaan saine, jonka levikki on lisäksi hyvin suppea. saivo puolestaan on varsin nuori laina saamesta, jonka sana säiva 'makea vesi; pienehkö järvi' on itse nuorehko laina kantaskandinaavista (*saiwiz > mm. ru sjö) (SSA passim). Esimerkiksi sana heimo (< *šaimo) on yleisitämerensuomalainen, kun taas sana haima esiintyy vain suomen kielessä (Häkkinen 2004: 161, 181–182).

Löytyykö hahmottelemalleni uudelle äännelaille todistusvoimaisia vastaesimerkkejä? Tiedossani ei ole yhtään tällaista lekseemiä. Esimerkiksi sellaisiin nykyään diftongin /ai/ sisältäviin lekseemeihin kuin haista ja haika 'heikko haju' ei ääntenmuutoksen /ai/ > /ei/ tapahtuma-aikaan sisältynyt äännejonoa **/šai-/, josta olisi voinut kehittyä **/hei-/, koska ne ovat johdoksia samasta sanavartalosta *saji kuin haju seuraavasti: sm haju < kksm *šajiw < vksm *šaji -> kksm *šajistak > sm haista; -> *šajika > sm haika 'heikko haju' (vrt. sm poju < *poji -> sm poika), saLu suoi 'kē 'ilmavirta' (tähän yhteyteen kuuluu myös saEt suojetidh 'haista'). Myöskään sanassa

rainta 'lypsyastia, kiulu' ei vanhastaan ole ollut diftongia /ai/, joka olisi voinut muuttua /ei/:ksi, sillä sanan äännehistoria on seuraava: sm *rainta* < sm *raenta* (vrt. *koettaa* > *koittaa*) < mksm **rayenta* (vrt. vep *ragend*) <- kbalt; vrt. liet *rakandā* 'keittiöastia, maitoastia' (ks. SSA s. v. *rainta*). Ainoa mahdollinen vastaesimerkki *saivar(e)*: *saivare(e)n* 'täinmuna', jonka vastineissa esiintyy paljon äänteellistä epäsäännöllisyyttä sukukielten välillä, palautuu sekin todennäköisesti vanhempaan **šajj*-alkuiseen äänneasuun eikä siten käy vastaesimerkistä edellä esittämälleni äännelaille (vrt. *haista*) (UEW 1988: 770; SSA s. v. *saivar*; Älgu s. v. *čivrrus*).⁴

Tässä yhteydessä mielenkiintoisia ovat itämerensuomalaisten sanojen *siipi*: *sii-ven* (~ viPo *tiiv*: *tiiva* ~ viEt *siib*: *siiva* ~ li *tībəz*), *seiväs*: *seipään* (~ viPo *teivas* 'seiväs' ~ viEt *saivas* 'id.' ~ li *tāibaz* 'id.') ja *seipi*: *seiven* 'Leuciscus leuciscus' (~ viPo *teib* 'säynävä' ~ vi murt. *taivikas* 'id.' ~ li *teib*, *tēbaz* 'id.') äänneasu ja -vastaavuudet. Näiden sanojen ensi näkemältä epäsäännölliset synkroniset äännesuhteet selittyvät kyllä kauniisti, mutta vain seuraavista keskikantasuomalaisista kantamuodoista: **stiiipa*/**stiiipä*, **staipas* ja **staipi*/**staipa*. Sananalkuinen konsonanttiyhtymä /st-/

4. *Uralisches etymologisches Wörterbuchissa* (1988: 770) sanan *saivar(e)* kantamuodoksi on rekonstruoitu **šajVrV*. Rekonstruktio lienee kuitenkin virheellinen, sillä siinä tapauksessa suomen kielessä olisi *saivare(e)n* asemesta ***saari* (vrt. *sääri*; Kallio 2007: 239). Epäilen, että *saivar* on ikivanha äänneasultaan kulunut yhdyssana. Rekonstruoin sanan *saivar* kantamuodoiksi **šaji-var* < **šaji-węri* < **šaji-weri*, jonka jälkiosan muodostaa sana *veri* (vrt. *polvi* ja *vaski*; Aikio 2012: 230; Viitso 2012: 193–196). Päätähän on loinen, joka elää isäntäyksilöstään imemästään verestä. Alkuosaan voisi sisältyä jokin 'hiusta, tukkaa, karvaa' merkinnyt sana (vrt. sm *sää* 'säie' (-> *säie*) ja sen etymologinen vastine *ši* 'karva, hius' komissa ja udmurtissa [SSA s. v. *sää?*]).

5. Useat pitkän ensitavun sisältävät vanhat indoeurooppalaiset lainasanat ovat lainautuneet e-vartaloina lainaoriginaalin jälkitavun vokaalista riippumatta (Koivulehto 2002: 587; Heikkilä, painossa; Heikkilä, tulossa).

näyttää siis jonkin aikaa olleen fonotaktisesti mahdollinen kantasuomessa vastoin perinteistä, vallitsevaa näkemystä, jonka mukaan kantasuomessa ja sitä edeltävissä kielimuodoissa ei esiintynyt yhtään sananalkuista konsonanttiyhtymää (ks. esim. Rapola 1966: 12, 19–20; Häkkinen 2004: 1138; Lehtinen 2007: 137–138). Huomattakoon lisäksi sanueet sm *sapa* '(lyhyt) häntä, häntäruoto' (-> *saparo*) ~ viPo *saba* 'häntä' ~ viEt *tabar* 'nuotan uittosalkoon kiinnitetty nuora' ~ li *tabār* 'häntä' (<- kbalt; vrt. liet *stābaras* 'kuiva oksa', *stebere* '(lehmän) häntä') ja sm *sarapisto/saravisto/sarava* 'pähkinäpensas' ~ li *tarāb* 'id.' (SSA s. v. *sapa*, *sarapuu*), joka näyttää palautuvan kantasuomalaiseen kantamuotoon **stara-pa*, joka puolestaan lienee lainattu samasta (varhais)kantagermaanisesta, 'jäykkää' merkitsevistä sanavartalosta johdetusta sanueesta kuin sm *sara* 'Carex' (vrt. ru *starr* 'sara') (ks. Häkkinen 2004: 1123; Hellquist 2008: 1067).

Sana *seiväs* on hyvin todennäköisesti balttilaina (SSA s. v. *seiväs*). Sanan *siipi* alkuperä on kauan pysynyt tuntemattomana (SSA s. v. *siipi*). Edellä esittämäni perusteella sen täytyy kuitenkin olla vanha lainasana (huom. e-vartalo). Vaba (2011: 48) on äskettäin esittänyt sanelle *siipi* kantabalttilaisen etymologian. Sanat *siipi* ja *seiväs* näyttäisivät kuuluvan etymologisesti yhteen. Myös sanaa *seipi* (< ksm **staipi*) on arveltu balttilainaksi (vrt. latvian sanaan *stiepacis*, *stiepacis* 'turpa (Leuciscus cephalus)') (SSA s. v. *seipi*). Latvian sanan oma alkuperä on kuitenkin tuntematon, eikä sana esiinny liettuan kielessä (Junttila 2012: 270), mikä antaa aiheen lainautumissuunnan kyseenalaistamiseen (vrt. *laiska* s. 590). Arvelen, että lainautumissuunta on päinvastainen: (liet *stiebas* 'keppi', *stāibis* 'pylväs' <) kbalt **staibas* 'keppi' -> ksm **staipas* 'seiväs' -> ksm **staipakka* 'seipi' (vrt. vi murt. *taivikas* 'id.') > mksm murt. **steipakka* -> muinaislatv **steipakas*/**steipakjas* > latv *stiepacis*, *stiepacis* (vrt. *keppi* -> *ke-*

pakka, musta -> *mustikka, puolukka*; vrt. myös *salakka* ja *harakka*). Seipi on hyvin matalaruumiinen ja virtaviivainen – siis seiväsmäinen – kala (Luontoportti 2013). Ehdottamani lainautumissuunnan puolesta puhuu myös se, että sama sana on myöhemmin lainautunut uudestaan virosta tai liivistä (*teib*) latvian kieleen asussa *teiba* 'forelli' (SSA s. v. *seipi*; EES s. v. *teib*).⁶ Mikäli edellä mainitulle latvian sanalle esittämäni itämerensuomalainen lainaetymologia osuu oikeaan, merkitsee se samalla positiivista evidenssiä kantasuomessa esiintyneestä sananalkuisesta konsonanttiyhtymästä /st-/.

Koska sanat *siipi* ja *seipi* ovat *e*-vartalolaisia ja niiden kantamuodoissa on esiintynyt sananalkuinen konsonanttiyhtymä */st-/, tarkoittaa se samalla, että sananalkuinen konsonanttiyhtymä */st-/ tuli mahdolliseksi (keski)kantasuomessa jo ennen jälkitavun uuden *i*-foneemin (ja sitä myötä *i*-vartaloisten sanojen) syntyä, mikä puolestaan äännevuoksesta /ti/ >> /si/ aiheuttaneena edelsi sitä (esim. *karsina, kärsiä*) (ks. Kallio 2007: 235; Lehtinen 2007: 113–119; Heikkilä, tulossa).

Nyt voidaan todeta, että äännevuoksesta /ai/ > /ei/ – eli oikeastaan vain /a/ > /e/ – tapahtui säännöllisesti äänneympäristössä /Cai-/ > /Cei-/, kun /C/ oli joko /s/, */š/ (> /h/) tai /r/. Sananalkuinen /l/ ei yksin riittänyt aiheuttamaan äännevuoksesta /ai/ > /ei/ (esim. *laiva, laita*), joka kuitenkin tapahtui miltei koko itämerensuomessa äänneyhdistelmässä */laip/ > /leip/ (huom. sm *laipio* 'sisä- tai välikkatto' < (k)sm *laupio* <- kgerm **laubiō* > sak *Laube* 'katos') ja pohjoisvirossa äkkiseltään tarkastellen lisäksi äänneyhdistelmässä */staip/ > */steip/ > /teib/ (ks. kuitenkin edempänä). Verbin *leikata* (< **leikkattak*) kuulumattomuuden tähän yhtey-

6. Viron kielestä sana *teib* on lainautunut myös Viron länsiosissa puhuttuun viironruotsiin muodossa *taip* 'silakkaa vähän suurempi kala' (EES s. v. *teib*).

teen todistaa äänneympäristöltään täsmälleen sama, samaa alkuperää oleva substantiivi *laikka*. Kyse on eriaikaisista lainoista germaaniselta taholta siten, että *laikka* 'lastua isompi puupala, säle, (suuri) täplä' (<- kgerm **blaikaz*/vkgerm **blaikjān* > misl *bleikr/bleikja*) on vanhempi kuin *leikata* (<- ksk **bleikjan* < kgerm **blaikjana* > misl *bleikja*) (SSA s. v. *laikka, leikata*; vrt. LÄGLOS s. v. *laikka, leikata*). Nyt puheena oleva äännevuoksesta oli siis kokonaisuudessaan seuraava: /CaiCV_{taka}/ > /CeiCV_(etu)/. Äännevuoksesta ei tapahtunut vokaalialkuisissa sanoissa, koska laukaiseva tekijä eli sopiva sananalkuinen konsonantti puuttui. Äännevuoksesta /a/ muuttumiseen /e/:ksi ei siis yksin riittänyt sitä välittömästi seuraava äänne /i/ (edes minkään tietyn jälkitavun konsonantin edellä). Mikäli olisi riittänyt, kyse olisi kuitenkin ehdottomasta äännevuoksesta /ai/ > /ei/, toisin sanoen /a/ > /e/ /i/:n edellä. Ehdollinen äännevuoksesta /ai/ > /ei/ on edellä esitetyn valossa tapahtunut ennen äännevuoksesta */š/ > /h/, koska siinä syntynyt *h*-äänne ei aiheuttanut äännevuoksesta /ai/ > /ei/, mutta äännevuoksesta */aj/ > */aj/ (= osa kantasuomen depalatalisaatiota) > /ai/ jälkeen, koska lekseemi *seisoa* osallistui siihen.

Kantasuomessa esiintyivät palataalikonsonanttien kadon jälkeen mutta ennen äännevuoksesta */š/ > /h/ seuraavat konsonanttifoneemit: /p/, /m/, /v/, /n/, /t/, /s/, /c/, /r/, /l/, */š/, /j/, /k/ (Kallio 2007: 230–237; Lehtinen 2007: 137). Niistä /s/, */š/ ja /r/ aiheuttivat puheena olevan äännevuoksesta sekä lisäksi /l/ sopivan jälkitavun konsonantin (/n/ ja /p/) tukemana. Labiaalikonsonantit /p/, /m/ ja /v/ eivät aiheuttaneet takavokaalin /a/ muuttumista /e/:ksi diftongissa /ai/, mikä onkin foneettisesti järjeenkäypää, sillä labiaalikonsonantit olisivat ennemminkin labiaaliläsnä /a/:n (/o/:ksi), mikäli ne olisivat siihen jollain tapaa vaikuttaneet (vrt. *koiso, kypsä, syvä, tyven*). Velaarikonsonantti /k/:lla ei ollut foneet-

tisia edellytyksiä muuttaa velaarivokaalia /a/ palataalivokaaliksi /e/, suhusibilantti */š/:stä kehittyneestä laryngaalifrikaatiivi /h/:sta puhumattakaan. Palataalikonsonantti /j/ olisi potentiaalisesti kyllä aiheuttanut velaarivokaalin palataalistumisen, mutta kantasuomessa ei tietävästi esiintynyt sananalkuista /jai/-äännejonoa yhdessäkään sanassa, joten otollinen äänne­muutos ei voinut reaalistua. Konsonantista /t/ /i/:n edellä syntynyt yksittäiskonsonantti /c/ (huom. [sm /ts, tt, θθ, ss, ht, hh/ <] geminaatta */cc/ < vksm */ćć/) ei ilmeisistä syistä voinut esiintyä vokaalin /a/ edellä, joten sekään ei fonotaktisista syistä voinut edes teoriassa laukaista äänne­muutosta /ai/ > /ei/.

Tässä kirjoituksessa käsiteltyjen kantasuomen ja kantasuomen äänne­muutosten keskinäinen järjestys eli suhteellinen kronologia on ollut täten seuraava (todistusvoimaiset [laina]sanat hakasulkeissa): 1) kksm */ńć/ > */jś/ > /is/ ja /ti/ > */ći/ > /ci/ (= osa kantasuomen depalatalisaatiota) [seisoo, buolža, suolvvedh], 2) vksa */a/ > */o/ (>> saPo /uo/) [ráigí], 3) mksm murt. /ai/ > /ei/ [haju, haista], 4) mksm */ji/ > /i/ ja mksm */š/ > /h/. Nämä äänne­muutokset tapahtuivat esiroomalaisella rautakaudella noin pari vuosisataa ennen ajanlaskun alkua, sillä ne edelsivät luoteisgermaanista a-umlautia, joka tapahtui aivan ajanlaskun alussa (Heikkilä 2011: 73; Heikkilä, tulossa). Esimerkiksi kantagermaanin äänne­siirros eli Grimmin laki, joka toimi rautakauden alussa (n. 500-luvulla eKr.), oli kaikkia edellä lueteltuja kantasuomalaisia äänne­muutoksia sekä relatiiviselta että absoluuttiselta kronologialtaan selvästi vanhempi (Heikkiä 2011: 73; Heikkilä, tulossa). Edellä esitetyn johdosta ehdollinen äänne­muutos /ai/ > /ei/ on vanhimpia itämerensuomen sisäisiä isoglosseja (Heikkilä, tulossa; Kallio, tulossa).

Kaikkein vanhin kantasuomen ja sitä myötä itämerensuomen sisäinen isoglossi lienee kuitenkin edellä ehdottamani, aiemmin tuntematon kantasuomalainen äänne­

muutos kksm */st-/ > koko (Itkosen 1983 jaottelun mukaisessa) pohjois- ja itäkantasuomessa sekä eteläkantasuomesta etelävirossa /s-/, mutta pohjoisvirossa ja liivissä /t-/. Kun kyseisen isoglossin yhteyteen lisätään ehdollisen äänne­muutoksen /ai/ > /ei/ etelävirossa ja liiviä lukuun ottamatta yleisitämerensuomalainen levikki, saadaan tulokseksi seuraavat muinaiset itämerensuomalaiset murrealueet: */st-/ > /s-/ ja /ai/ > /ei/ (= suomi, inkeri, karjala, lyydi, vepsä, vatja), */st-/ > /t-/ ja /ai/ > /ei/ (= pohjoisvirossa), */st-/ > /t-/ ja /ai/:n retentio (= liivi) sekä */st-/ > /s-/ ja /ai/:n retentio (= etelävirossa) (vrt. Kallio 2007; Kallio tulossa). Koska alun perin sananalkuisen konsonanttiyhtymän */st/ sisältänyt sana *seiväs* ehti osallistua äänne­muutokseen /ai/ > /ei/, äännekehitys on ollut pohjois­kantasuomessa seuraava: **staiipas* > **saipas* > *seiväs*. Äänne­muutos */st-/ > /s-/ on siten vanhempi kuin /ai/ > /ei/, joka sekkin edelsi äänne­muutosta */š/ > /h/.

Koska jotkin /ei/-diftongin sisältävät sanat taipuvat pohjoisvirossa ja vatjassa aivan kuin niiden ensitavussa edelleen olisi diftongi /ai/, esim. mksm **hainoiða* > va *einoja* (vrt. sm *heiniä*) ja mksm **sainoiða* > va *seinoja* (vrt. sm *seiniä*) (Kallio, tulossa), äänne­muutos /ai/ > /ei/ on tuskin ollut kovin varhainen äänne­muutos pohjoisvirossa ja vatjassa. Siksi kahden lekseemin ilmentämä pohjoisvirossa yllättävä edustus (*/stai/ >) /tei/ saattaa olla rajailmiö, jossa yhtyvät pohjois­kantasuomesta Suomenlahden eteläpuolelle levinnyt äänne­muutos /ai/ > /ei/ äänne­muutoksen */st-/ > /s-/ kera eli */stai/ > */sai/ > /sei/ sekä eteläkantasuomen vanha /ai/:n retentio ja eteläkantasuomen rannikkomurteen (> pohjoisvirossa ja liivi) äänne­muutos */st-/ > /t-/ eli */stai/ > /tai/. Äänne­muutoksen */st-/ > /t-/ on täytynyt tapahtua vasta yhteis­itämerensuomalaisen äänne­muutoksen /ti/ >> /ci/ jälkeen, koska siinä syntynyt, ei s-äänne­ edeltämä äänne­yhdistelmä /ti/ ei enää läpikäynyt äänne­muutosta /ti/

>> /ci/ > /si/, jota ei tapahtunut dentaali- ja alveolaariobstruenttien, kuten /s/:n, jäljessä (Kallio 2007: 235–236; Lehtinen 2007: 99). Tämän kronologian todistaa sanan *siipi* äännekehitys: sm *siipi* < kksm **stiipi*/**stiipa* > muinaisviron **tiipa* > vi *tiib*. Äänneelliseksi vertailuksi paljon nuoremmalta ajalta käy (m)ru *stol* > sm *tuoli* (*saarnastuoli*), murt. *tooli*, *stooli*.

Äännelaillisten lähtömuotojen sm *seipi* (< **saipi* > **staipi* >) **taipi* ja (sm *seiväs* <) **seiβās* (< **saiβās* < **staipas* >) **taiβās* kontaminaation lopputuloksena olivat äännehistorialliset sekamuodot **teipi* > viPo *teib* ja **teivās* > viPo *teivas*. Huomattakoon, ettei äänne­muutosta /ai/ > /ei/ muutoin ole tapahtunut pohjoisvirossakaan /t/:n jäljessä (esim. vi *taim* : *taime* 'taimi', *taevas* 'taivas'). Huomattakoon myös, että äänne­muutos /ai/ > /ei/ on Suomenlahden eteläpuolelle levi­tyään ollut ekspansiivinen (vrt. vanhan etelä­viron *raiž* ja nykyeteläviron *reis* 'reisi'). Kallio (2007, tulossa) on kirjoittanut ura­uurtavasti muista vanhimmista itämeren­suomen sisäisistä isoglosseista.

On vielä ainakin yksi sanue, jonka kan­tamuodossa on voinut esiintyä sanan­alkuinen konsonanttiyhtymä /st/, nimit­täin sm *siivota*, saPo *divvut* 'korjata, aset­taa' < **tiivotak* tai **stiivotak* '(uudelleen) sijoittaa', jolle ehdotan seuraavaa kanta­germaanista etymologiaa: **(s)tiivotak* <– kgerm **stiwana* (vrt. misl *stia* 'karsina'); vrt. saPo *duoddut* 'kestää, sietää' < vkSa **tantotak* tai **stantotak* <– kgerm **standana* > mru *standa* 'seisoa', ru *stā ut* 'kes­taa, sietää'; vrt. samaa germaanista alkupe­rää olevaan suomen kielen verbiin *sietää*.⁷

7. Arvelen, että alkuperältään tuntemattomat lekseemit *Turja/Tyrjä* 'Kuolan niemimaan itäosa', *turjalainen/tyrjäläinen* 'saamelainen; lapinnoita, tietäjä' ~ saPo *Darji* 'Kuolan niemimaan itäosa' ~ saKld *Tā'rrj* 'id.' selittyvät etymologisesti sanan *syrrjä* (< kksm **stürjä* <– kbalt **sturjas* > liet *stūris* 'kulma, reuna') yhteyteen kuuluviksi ja sitä kautta kantabalttilaiseksi lainasanueeksi (SSA s. v. *syrrjä*, *turja*; SPNK 2007: 447; Heikkilä 2012a: 62). Sanan-

Kyseessä lienee nuorempi laina samasta germaanisesta sanueesta, josta on varhais­semmin lainattu myös sm *sija* ~ saPo *sadji* < vkSm **sija* <– vkgerm **stijā* (> misl *stia* 'karsina'). Mikäli esitetty germaaninen ety­mologia on oikea, varmistuu itämeren­suomalais-saamelaisen sanueen kanta­muodoksi nimenomaan **stiivotak*, koska äännesubstituutio IE /st-/ → URAL /s-/ vaihtui kantasuomessa /t/:ksi kantasuo­men äänne­muutoksen **/š/* > /h/ myötä (Kallio 2010), jonka jälkeen kantasuomen äänne­muutosta /ti/ >> /si/ ei enää ta­pahtunut, mitä rekonstruktio **tiivotak* > *siivota* edellyttäisi.⁸ Voidaan siis syystä to­deta, ettei esimerkiksi sanan *stadi* äänne­asu olekaan suomen kielen historiassa niin innovatiivinen kuin äkkisel­teään näyttää.

Tuloksia ja niiden implikaatioita

Itämerensuomessa on kymmenen ensita­vun äänne­muutoksen /ai/ > /ei/ läpikäy­nyttä lekseemiä ja ainakin viisi, ehkä jopa kahdeksan lekseemiä, joiden kantasuo­malaisissa kantamuodoissa esiintyi sanan­alkuinen äänneyhtymä **/st-/*. Äänne­muutoksen /ai/ > /ei/ aiheuttivat erityisesti sananalkuiset äänne­teet /s/, **/š/* ja /r/, parissa tapauksessa myös /l/ – kaikki koronaalisia

alkuinen konsonanttiyhtymä /st-/ saattoi täten olla varsin vanha, kantabalttilaisten ja kantager­maanisten lainasanojen mukana kieleen tullut uudennos.

8. Sananalkuinen konsonanttiyhtymä /st-/ saattoi kantasuomessa olla jonkin aikaa trendi­käs kielellinen uudennos, jolloin se saattoi levitä myös sellaisiin sanoihin, joihin se ei etymologisesti kuulunut (vrt. stadin slangi 1900-luvulla sekä jot­kin hyperkorrekrit muodot niissä suomen kielen murteissa, joissa sananalkuiset konsonanttiyhty­mät ovat fonotaktisesti mahdollisia; Ravila 1966: 56; Paunonen 2000: 21). Tulee ajatelleeksi, voisiko sanan *sulka* epäsäännöllinen sananalkuinen /s/ selittyä seuraavanlaisen kehityksen tulokseksi: mord *tolga* 'sulka', saPo *dolgi* 'id.' < kur **tulka* > (v)ksm **stulka* > sm *sulka*, li *türgəz* 'id.' (sporadi­sesta /l/ ~ /r/ -vaihtelusta paralleeliksi käy esim. *ylkä* ~ *yrkä* 'sulhanen', ks. Nikkilä 1999: 130–140), saPo *solgi* 'ahkion lisäjalas', saLu *sol* 'kē' 'sulka' (vrt. SSA s. v. *sulka*).

äänteitä. Edellä esittämäni merkitsee sitä, että kaikki *hai-* ja *rai-* ja *sai-*alkuiset sanat suomen kielessä ovat joko tulleet kieleen vasta äänne muutoksen /ai/ > /ei/ jälkeen (esim. *haikara*, *raitti*, *sairas*, *saippua*) tai ainakin kehittyneet nykyiseen äänneasuunsa vasta sen jälkeen (esim. *haista*, *rainta*). *sai-*alkuisten germaanilainojen suhteellinen nuoruus ilmenee kyseisten sanojen ensitavun vokalismista täysin riippumatta myös nimenomaan siitä, että ne alkavat *s-*äänteellä *h-*äänteen asemesta (vrt. nuorempia germaanilainoja *saha*, *saippua*, *sakko* ja *siika* vanhempiin germaanilainoihin *hakea*, *hautaa*, *hajota* ja *hidas*).

Edellä esittämäni osoittaa myös, ettei sanan *keihäs* ensitavun vokalismin voi olla syntynyt äänne muutoksen /ai/ > /ei/ kautta, koska sitä ei tapahtunut velaarikonsonantti /k/:n jäljessä. Diftongin /ei/ täytyy siis olla kyseisessä sanassa alku-peräinen. Sana *keihäs* on selvästi germaanilaina (SSA s. v. *keihäs*; LÄGLOS s. v. *keihäs*; Häkkinen 2004: 390), mutta mistä germaanisesta kielimuodosta? Äänneasun perusteella ainoa vaihtoehto on nähdäkseen varhaisgootin **geizaz* (< kgerm **gairazaz*), sillä vain gootissa kantagermaanista periytyvä diftongi /ai/ muuttui /ei/:ksi (ja siitä edelleen monoftongiksi /e/) riittävän aikaisin, jotta kyseiseen lainasanaan ehti lainansaajatahon eli myöhäiskantasuomen sisäisen äännekehityksen tuloksena syntyä /h/ äänne muutoksessa **/š/* > /h/ tai **/z/* > /h/ (vrt. germ–lat *Hariogaisus*, misl *geirr* 'keihäs') (Braune & Ebbinghaus 1961: 22–29; Kallio 2007: 237–238; Hellquist 2008: 283; Heikkilä, tulossa). Äänne seikkojen perusteella lainautuminen pohjoisgermaanista ei tule kysymykseen, sillä pohjoisgermaanissa (sanansisäinen) /z/ muuttui /R/:ksi ennen pohjoisgermaanin äänne muutosta /ai/ > /ei/, kuten lainasanat *kaira* ja *napakaira* osoittavat (Heikkilä, tulossa). Itämerensuomeen on siis liki varmasti omaksuttu ainakin yksi lainasana gootista (vrt. *mitta* [LÄGLOS s. v. *mitta*; SSA s. v. *mitta*]).

Päätettäköön tämä kirjoitus tähän uutuusetyologiaan: sm (*f*)*läski* 'silava, ihra, rasvainen sianliha; (yli)lihava ihminen' <– mru *flæsk* 'rasvainen liha' (vrt. sak *Fleisch* 'liha') < kgerm **flaiska* → ksm (*)*laiska* '(yli)lihava ihminen' > (im)sm *laiska* '(lihavuudesta johtuen) viitsimätön, aikaansaamaton (ihminen)' (huom. *laiskanpulske*)⁹; vrt. *lihava* → muinaislatv **laiskas* > latv *laisks* 'laiska' (vrt. mnorj *fley* 'lautta, laiva' < kgerm **flauja* → (im)sm *laiva* → latv *laiva* 'vene, liet *laivas* 'laiva').

MIKKO HEIKKILÄ
etunimi.k.sukunimi@uta.fi

Lähteet

- AIKIO, ANTE 2012: On Finnic long vowels, Samoyed vowel sequences, and Proto-Uralic **x*. – Tiina Hyttiäinen, Lotta Jalava, Janne Saarikivi & Erika Sandman (toim.), *Per Urales ad Orientem. Iter polyphonicum multilingue. Festskrift tillägnad Juha Janhunen på hans sextioårsdag den 12 februari 2012* s. 227–250. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 264. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 2013: Uralilaisen kantakielen vokaalistoista. Esitelmä Erkki Itkosen ja Aulis J. Joen 100-vuotisjuhlaseminaarissa. Suomalais-Ugrilainen Seura. Tieteiden talo, Helsinki 19.4.2013.
- Älgu*-tietokanta. Saamelaiskielten etymologinen tietokanta. Kotimaisten kielten keskus. <http://kaino.kotus.fi/alg> (10.9.2013).
- BRAUNE, WILHELM – EBBINGHAUS, ERNST 1961: *Gotische Grammatik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- EES = *Eesti Etümoloogiasõnaraamat*. Toimitaneet Iris Metsmägi, Meeli Sedrik &

9. *Lihavan miähen on laihanakin laiska olla ja Oikein lihava ihminen ei muuta tee ko syö ja makkaa* (SMSA).

- Sven-Erik Soosaar. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus 2012.
- HEIKKILÄ, MIKKO 2011: Huomioita kantasamen ajoittamisesta ja paikantamisesta sekä germaanisista etymologioita saamelais-suomalaisille sanoille. – *Virittäjä* 115 s. 68–84.
- 2012a: Etymologinen tapaus *Tammerkoski*. – *Sananjalka* 54 s. 50–75.
- 2012b: *Kaleva and his sons from Kalanti*. On the etymology of certain names in Finnic mythology. – *SKY Journal of Linguistics* 25 s. 93–123.
- (painossa): Varhaisen kantasuomen vokaaliston ja fonotaksin uudennoksista sekä niiden ajoituksesta. – *Fenno-Ugrica Suecana Nova Series* 14 s. 1–30.
- (tulossa): Bidrag till Fennoskandiens språkliga förhistoria i tid och rum. Väitösluvan saanut väitöskirjakäsikirjoitus.
- HELLQUIST, ELOF 2008 [1939]: *Svensk etymologisk ordbok*. Malmö: Gleerups.
- HÄKKINEN, KAISA 2004: *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- ITKONEN, TERHO 1983: Välikatsaus suomen kielen juuriin. – *Virittäjä* 87 s. 190–229, 349–386.
- JUNTTILA, SANTERI 2012: The early contacts between Baltic and Finnic. – Riho Grünthal & Petri Kallio (toim.), *A linguistic map of prehistoric Northern Europe* s. 261–296. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 266. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- KALLIO, PETRI 2007: Kantasuomen konsonanttihistoriaa. – Jussi Ylikoski & Ante Aikio (toim.), *Sámit, sánit, sátnehámit. Riepmočála Pekka Sammallahtii miessemánu 21. beaivve 2007* s. 229–249. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 253. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- 2010: Itämerensuomen germaanisit lainasanakerrostumat. Esitelmä Suomalais-Ugrilaisessa Seurassa 15.1.2010.
- (tulossa): The diversification of Proto-Finnic. – Frog & Joonas Ahola (toim.), *Defining and contextualizing the Viking Age in Finland*. Studia Fennica. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KOIVULEHTO, JORMA 2002: Contact with non-Germanic languages II. Relations to the East. – Oskar Bandle (päätoim.), *The Nordic languages. An international handbook of the history of the North Germanic languages I* s. 583–594. Berlin: Walter de Gruyter.
- KORHONEN, MIKKO 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KRAHE, HANS – MEID, WOLFGANG 1969: *Germanische Sprachwissenschaft I. Einleitung und Lautlehre*. Berlin: Walter de Gruyter.
- LEHTINEN, TAPANI 2007: *Kielen vuosituhant. Suomen kielen kehitys kantaauralista varhaisuuteen*. Tietolipas 215. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- LIUKKONEN, KARI 1973: Lisiä balttilais-suomalaisen lainanasuhteiden tutkimukseen. – *Virittäjä* 77 s. 17–32.
- Luontoportti*. www.luontoportti.com/suomi/fi/kalet/seipi (22.11.2013).
- LÄGLOS = *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen*. Bd. I–III. Toimittaneet A. D. Kylstra, Sirkka-Liisa Hahmo, Tette Hofstra & Osmo Nikkilä. Amsterdam: Rodopi 1991–2012.
- NIKKILÄ, OSMO 1999: Sporadischer Konsonantenwechsel im Ostseefinnischen. – *Finnisch-Ugrische Mitteilungen* Band 21/22 s. 129–160.
- PAUNONEN, HEIKKI 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii. Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.
- RAPOLA, MARTTI 1966: *Suomen kielen äännehistorian luennot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 283. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- RAVILA, PAAVO 1935: Die Stellung des lappischen innerhalb der finnisch-ugrischen Sprachfamilie. – *Finnisch-Ugrische*

- Forschungen* XXIII s. 20–65.
- 1966: *Johdatus kielihistoriaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1984: Saamelaisten esihistoriallinen tausta kielitieteen valossa. – Sven-Erik Åström (toim.), *Suomen väestön esihistorialliset juuret* s. 137–156. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 131. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica.
- SKVR = *Suomen Kansan Vanhat Runot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://dbgw.finlit.fi/skvr/skvr.phtml> (21.11.2013).
- SMSA = *Suomen murteiden sana-arkisto*. Kotimaisten kielten keskus, Helsinki.
- SPNK = *Suomalainen paikannimikirja*. Päätoim. Sirkka Paikkala. Helsinki: Karttakeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2007.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä 1–3. Etymologinen sanakirja*. Toimittaneet Erkki Itkonen & Ulla-Maija Kulonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 556 / Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2001 [1992–2000].
- UEW = RÉDEI, KÁROLY 1988: *Uralisches etymologisches Wörterbuch*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- VABA, LEMBIT 2011: Language contacts between Baltic and Finnic languages. An exhausted issue in linguistic research? – Sándor Csúcs (toim.), *Congressus XI. Internationalis Fenno-Ugristarum Piliscsaba, 9–14. VIII. 2010. Pars VI. Dissertationes symposiorum ad linguisticam* s. 44–52. Reguly Társaság.
- VIITSO, TIIT-REIN 2012: Early metallurgy in language. The history of metal names in Finnic. – Riho Grünthal & Petri Kallio (toim.), *A linguistic map of prehistoric Northern Europe* s. 185–200. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 266. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Liite 1

Käytettyjen lyhenteiden ja merkkien selitykset

- A > B = kehittyä muodosta A muotoon B
 A >> B = kehittyä välivaiheiden kautta muodosta A muotoon B
 A → B = lainautuu kielestä A kieleen B
 A -> B = johdos
 A ~ B = sukukielten etymologiset vastineet
 **X = kielessä esiintymätön sana (muoto)
 IE = indoeurooppalainen
 imsm = itämerensuomi
 kar = karjala
 kbalt = kantabaltti
 kgerm = kantagermaani
 kksm = keskikantasuomi
 ksk = kantaskandinaavi
 ksm = kantasuomi
 kur = kantaaurali
 lat = latina
 latv = latvia
 li = liivi
 liet = liettua
 misl = muinaisilanti
 mksm = myöhäiskantasuomi
 mnorj = muinaisnorja
 mord = mordva
 mru = muinaisruotsi
 murt. = murteellinen, murteittain
 sa = saame (vrt. itämerensuomi)
 saEt = eteläsaame
 saKld = kiltinäsaame
 saLu = luulajansaame
 saPo = pohjoissaame
 sak = saksa
 sm = suomi
 URAL = uralilainen
 va = vatja
 vep = vepsä
 vi = viro
 viPo = pohjoisviro
 viEt = eteläviro
 vkgerm = varhaiskantagermaani
 vksm = varhaiskantasuomi